

АДВОКАТИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ АМЕРИКИ



В. БАТЛЕР
*доктор юридичних наук,
іноземний член НАН України та НАПрН України,
професор Школи права
Університету штату Пенсільванія,
член колегії адвокатів Округа Колумбія
та адвокат Верховного Суду США*

З 1607 р. в американських колоніях і приблизно впродовж перших 170 років із моменту заснування Сполучених Штатів Америки адвокат майже нічим не відрізнявся від адвоката в Англії. У них застосовувалося англійське право, яке підпорядковувалося місцевим законодавчим актам, звичаям і юридичній практиці, які поступово з'являлися із плином часу. Однак, на відміну від метрополії, традиція розмежування фаху юриста в Англії на юриста — фахівця із загального права та юриста, що спеціалізується на цивільному праві, або на повіреного у справах (соліситора) й адвоката найвищого рангу, що має право виступати в суді (баристера), не прижилася у колоніях¹. Також упродовж всього періоду існування американських колоній на цій території не було навчальних закладів, де особам, які мріяли про кар'єру юриста-практика, викладали право.

Юридичну освіту в американських колоніях здобували в англійців, які отримали відповідний фах в Англії та приїжджали до Америки з метою заснування власної юридичної практики, чи окремих колоністів, які поверталися до Англії з метою викладання права в англійській школі для підготовки баристерів та/або англійського юриста-практика чи осіб з колоній, що розпочинали кар'єру юриста шляхом укладання угоди про «учнівство» з юристом-практиком з колоній, зазвичай за певну плату за домовленістю. У деяких колоніях спочатку чинився опір поширенню професії юриста: у штаті Массачусетс Орган Вільностей заборонив виступати в суді за гонорар (1641 р.); у Вірджинії та Коннектикуті юристам було заборонено з'являтися в суді; на території сучасних Північної та Південної Кароліни місцеві конституції засуджували виступи в суді за грошову або будь-яку іншу винагоро-

¹ Проте відомі незначні епізоди, коли принаймні на термінологічному рівні існувала диференціація між адвокатами та баристерами, наприклад, у штаті Массачусетс із 1762 р. деякі адвокати були визнані Верховним Судом як баристери. Див.: [1, 572].

ду. У Пенсильванії також існував певний опір впровадженню фаху юриста.

Попри це особи, обізнані в галузі права, успішно реалізовувалися, часто поєднуючи адвокатську практику зі службою або досвідом роботи на інших посадах, безпосередньо пов'язаних із юриспруденцією: судді (магістрату), мирового судді, судового пристава, помічника юриста, констебля та з часом високо посадовця, представника адміністрації та юриста в уряді колоній. З розвитком колоній зростав і попит на юридичні послуги: крім представлення інтересів клієнта в суді, існували такі сфери, як стягнення боргів, документальне оформлення власності, укладання заповітів, контрактів, розробка законопроектів тощо. На початку XVIII ст. штатні адвокати домінували серед юристів: «Правда полягала в тому, що у 1750 р. в усіх основних спільнотах, які існували на той час, у компетентному, професійному суді домінували чудові та успішні адвокати» [2, 55].

Посада секретаря чи учнівство, зазвичай на основі самоосвіти, стали класичним шляхом побудови успішної юридичної кар'єри.

Молода особа, яка прагнула стати юристом, зазвичай укладала угоду з юристом, який вже мав відповідну практику. Учень платив за такі послуги, натомість юрист обіцяв забезпечити належну підготовку в галузі права; інколи юрист також надавав харчування та житло. Учніство мало характер засобу контролю, а також способу професійного навчання. Воно обмежувало кількість представників цього фаху; старші за віком юристи керували цим процесом. Обсяг знань, здобутих учнем, значною мірою залежав від юриста. У найгіршому випадку учень гарував за виконанням монотонної рутинної роботи та переписуванням

документів, зрідка зазираючи до юридичних книжок; інші вважали роботу клерка надзвичайно цінним досвідом. Деякі старші юристи виявилися гарними вчителями та людьми. Перші юридичні школи розвинулися саме з адвокатських контор, які надавали настільки якісні освітні послуги, що згодом взагалі відійшли від юридичної практики [2, 56].

Саме з такого історичного досвіду постає першочергова ознака фаху юриста в США: він був і залишається децентралізованим фахом, регулювання якого, канони поведінки, екзамени та допуск до професійної діяльності перш за все спрямовувалися на рівень колонії, а зараз — на рівень штату. У США немає й ніколи не було «загальнонаціонального» фаху юриста чи колегії адвокатів, хоча є важливі національні соціальні організації, які відіграють значну роль в американській юридичній освіті та фаховій підготовці юристів (*American Bar Association, ABA* (про неї йтиметься далі) та ін.).

Коли Американські колонії проголосили свою незалежність від Англії у 1776 р., майже половина (25 із 56) підписантів мали кваліфікацію юристів, а 31 з 55 делегатів Конституційних Зборів вважали себе пов'язаними з юриспруденцією. Серед юристів сформувалося відчуття професійної ідентичності, а фах юриста був готовий перейти на серйозніше підґрунтя.

Таким підґрунтям стала формалізована юридична освіта. У 1800 р. у 15 з тодішніх 19 штатів США учнівство було обов'язковою умовою допуску до адвокатури штату. Відкриття «юридичної школи» пропонувало шанс вдосконалити «самоосвітній» підхід до вивчення права та можливість для юристів-практиків збільшити свої прибутки. У 1784 р. два юристи-

практики, Т. Рів і Дж. Гулд, заснували школу права Літчфілд у Коннектикуті, що проіснувала до 1833 р., коли морально, якщо не формально, Літчфілд був затьмарений успіхом школи права Дікінсон, яку відкрив суддя Дж. Рід у 1833–1834 рр.¹

На початку XIX ст. приватні юридичні школи, чії кваліфікації не визнавалися екзаменаторами колегії адвокатів штату, а курси навчання в яких не вважалися еквівалентом учнівства з метою підготовки до складання екзамену для вступу до колегії адвокатів [5, 282], зрозуміли, що університетський підхід до викладання права змінювався. Серед таких навчальних закладів були Гарвард, коледж Вільяма та Мері, Єльський та Колумбійський університети, які наслідували англійську модель Кембріджа та Оксфорда, де студентам почали пропонувати прослухати курс із права в рамках ліберальної освіти, яку повинні здобувати амбітні джентльмени та державні службовці – в дусі сера В. Блекстона, чії «Коментарі» були адресовані саме цій аудиторії. З того часу університети почали поглинати приватні школи права або засновувати власні юридичні факультети, відокремлені від факультетів гуманітарних наук. Першим став Гарвард² у 1817 р., протягом наступного десятиліття цей приклад наслідували Єльський університет, Принстон, Нью-Йоркський університет, Тулейнський університет, Університет Пенсільванії, Університет Північної Кароліни та Університет Джорджа Вашингтона, залучивши до роботи таких визначних юристів, як П. С. Дю Понко – засновник Академії Права у Філадельфії [7].

Попри райдужні комерційні перспективи та економіку, що розвивалася швидкими темпами, попит на юридичну освіту пішов на спад, починаючи з 1830 р., незважаючи на те, що попит на юридичні послуги значно зріс, і відповідно збільшилася кількість юристів. Очевидною причиною цього стало послаблення вимог в окремих штатах до кандидатів на вступ до колегії адвокатів: там більше не вимагали університетський диплом у галузі права, що раніше було передумовою доступу до складання відповідного екзамену. Таке послаблення вимог до кандидатів до колегії адвокатів означало, що окремі штати більше не вимагали учнівства як обов'язкової умови для особи, що прагне отримати ліцензію на ведення адвокатської практики. У 1860 р. лише 9 із 39 штатів зберегли вимогу щодо проходження стадії учнівства до всіх кандидатів на отримання згаданої вище ліцензії [5, 283]. Потенційні юристи в штатах, де не вимагали ні університетської освіти в галузі права, ні стадії учнівства, здобували юридичну кваліфікацію шляхом «читання юридичних джерел», тобто шляхом самостійного вивчення основних монографій, написаних американськими та англійськими правознавцями. Екзамени, що давали право займатися адвокатською практикою, у деяких штатах були короткотривалими усними іспитами, що виявляли лише поверхові знання кандидатів і проводилися місцевими судьями. Наприклад, у 1840-х рр. у штаті Масачусетс, Мейн та Нью Гемпшир будь-якій особі з «гарним характером» дозволялося стати членом адвокатської колегії та мати адвокатську практику.

¹ Пропозиція Дж. Ріда членам опікунської ради Коледжу Дікінсон заснувати Школу Права була прийнята 10 червня 1833 р.; перші студенти були зараховані до цього закладу 1 квітня 1834 р. Незалежна Школа Права приєдналася до Коледжу Дікінсон, а не стала його підрозділом. У рамках домовленості Дж. Рід час від часу читав лекції з права студентам Коледжу. Див.: [3, iii–xix; 4, 32–39].

² Про роль Нортгемптонської Школи Права у порятунку Гарвардської Школи Права, див.: [6, 131–156].

Вартість навчання також відіграла не останню роль. Вартість університетської освіти, як правило, перевищувала вартість учнівства, але обидві форми юридичної фахової підготовки були справжнім фінансовим тягарем¹. Купівля або позичання необхідних книжок і самоосвіта були відносно недорогою альтернативою. В університетських школах права не існувало серйозних вимог до абітурієнтів і вступних іспитів; можна було здобути ступінь просто відвідавши певну кількість лекцій.

В умовах правової системи, в основу якої за загальним визнанням було покладено юридичну практику, а згодом — і попередній досвід, американці, що прагнули стати юристами, вже незабаром включили судові звіти до переліку «літератури для підготовки до вступного іспиту до колеції адвокатів». Частково це було зумовлено доступністю таких звітів. Одразу після Революції — і до першої половини ХІХ ст. — судові висновки не друкувалися або були результатом дезорганізованої приватної комерційної ініціативи, підґрунтям якої була мінімальна або нульова субвенція казначейства США або окремих штатів. Юристи-практики вбачали можливість отримання прибутків, якщо вони уклали та коментували окремі судові рішення і переконували комерційні видавництва пропонувати таку продукцію широкому загалу. Судді відіграли важливу роль у переконанні судів у доцільності призначення осіб, які б уклали подібні судові звіти; не останнім фактором у цьому була зацікавленість амбітного судді в поширенні його юридичних висновків великим накладом. У більшості штатів укладачі збірок

судових рішень не отримували зарплатню, залежачи від авторського гонорару та отримуючи авторські права на власні версії юридичних висновків. У 1874 р. Уряд США взяв на себе фінансову відповідальність за публікацію рішень федеральних судів, а у 1921 р. Видавництво Уряду США стало офіційним видавцем таких судових звітів, хоча приватний сектор продовжував видавати їхні власні версії. Публікації суддівських рішень у різних штатах відрізнялися систематизацією відповідних матеріалів, проте приватний сектор залишався залученим до цього процесу².

Важко переоцінити значущість публікації судових рішень для освіти, фахової підготовки та розвитку професійних якостей юриста-практика. Доступ до звітів про ухвалені рішення судів значною мірою покращив здатність юристів аргументувати судові прецеденти та здатність суддів розробляти доктринальні межі для ухвалення рішень у судовій справі. Жодна інша тенденція в американському праві на початку ХІХ ст. такою мірою не вплинула на інформування всіх громадян про їхні юридичні права та обов'язки, як звіти про ухвалені судові рішення, що було своєрідною фіксацією права [5, 290].

Після Американської Революції кількість юристів-практиків кардинально збільшилася. Існують різні відомості щодо таких підрахунків, але вважається, що у 1850 р. у США налічувалося 21 000–24 000 юристів. У 1880 р. цей показник зріс до 60 000, а в 1900 р. — приблизно до 114 000. У першій половині ХХІ ст. ця кількість перевищила 1 млн осіб. Здійснити такі підрахунки нелегко з декількох

¹ У 1834 р. плата за академічний рік навчання у Школі Права Дікінсон становила \$ 75. «Пенсільванський Блекстон» Дж. Ріда у трьох томах коштував \$ 10.

² Про роль Дж. Уеста в публікації правових звітів, див.: [8, iii–xiv].

причин: відсутність загальнонаціональної колегії адвокатів у США та єдиного джерела інформації. Якби статистичні дані отримувалися з 50 колегій адвокатів усіх штатів, а також із Округу Колумбія, Пуерто-Ріко та інших залежних територій, такі цифри відображали би тільки осіб, зареєстрованих як активних і/або неактивних членів колегій адвокатів. Багато юристів є членами колегії адвокатів не одного штату, тому підрахунок кількості юристів був би принаймні подвоєним. До того ж існує проблема визначення «юриста-практика» — чи повинно воно поширюватися на професорів права, суддів, допоміжний юридичний персонал, або осіб, що мають ступінь у галузі права та/або обіймають посади, які приблизно можна класифікувати як «юридичні».

За сучасних умов навіть така класифікація не є однозначною. Помічник юриста став окремою повноцінною професією; до виконання значного обсягу юридичної роботи залучаються окремі фахівці або фірми, спеціалізацією яких не є юриспруденція, хоча вони й надають юридичні послуги. Аудиторські компанії наймають значну кількість осіб із юридичною освітою; деякі навіть заснували власні юридичні фірми як невід'ємну частину аудиторської діяльності. Уряд на всіх рівнях наймає на роботу юристів для виконання неюридичної або псевдо-юридичної роботи.

Колегія адвокатів у Сполучених Штатах Америки

Слово «*bar*» як юридичний термін використовується у США в багатьох значеннях, які інколи дещо накладаються. У своєму вузькому значенні словосполучення «*member of the bar*» означає особу, що має ліцензію або «допущена» до адвокатської практики,

до заняття адвокатурою в певній юрисдикції США — одному з 50 штатів, Окрузі Колумбія, іншому суб'єкті або в певному суді, наприклад, у Верховному Суді США.

Але термін «*bar*» широко використовується на позначення окремих професійних або соціальних асоціацій, навіть клубів, створених юристами певної спільноти. Вони або можуть, або ні обмежуватися особами, що мають ліцензію на здійснення адвокатської діяльності в певній спільноті. Одним із прикладів подібної асоціації була Асоціація Адвокатів міста Нью-Йорк (1870 р.), яка й сьогодні продовжує своє функціонування.

Найбільша серед подібних асоціацій — Американська асоціація юристів (*American Bar Association, ABA*), створена у 1878 р. У 2017 р. вона налічувала понад 400 тис. членів. Ця волонтерська професійна асоціація значною мірою впливає на зміст і якість американської юридичної освіти, встановлюючи стандарти та здійснюючи регулярні перевірки з метою повної відповідності американської юридичної освіти цим стандартам. Таким чином, *ABA* «акредитує» школи права США, включаючи іноземні програми, створені та керовані закордонними школами права, акредитованими *ABA*. Здобуття ступеню в галузі права в школі права, неакредитованій *ABA*, завдає значної шкоди кар'єрним перспективам майбутнього юриста.

Значний обсяг роботи *ABA* виконується в її різноманітних комітетах, багато з яких займаються вирішенням питань правової реформи, міжнародного та порівняльного права, господарського права, владнанням суперечок, питаннями юридичної освіти, допуску до колегії адвокатів і багатьма іншими. *ABA* видає журнали та книги, присвячені безперервній юридичній

освіті. Підтримує Канони професійної етики, що на практиці тлумачаться як обов'язкові для юристів-практиків; їхнє порушення, а також порушення канонів, прийнятих асоціаціями адвокатів окремих штатів на основі Канонів АВА, може призвести до дискваліфікації або інших дисциплінарних заходів.

Допуск до Колегії адвокатів

Як зазначалося вище, першочерговою ознакою «колегії адвокатів» у США є те, що це слово можна вживати у формі множини — кожен штат і Округ Колумбія мають власну колегію адвокатів і регулярно здійснюють власну процедуру допуску до адвокатської практики. Такі реалії ускладнюють можливість узагальнення певних аспектів юридичної практики в США. Історично склалося, що у США допуск до колегії адвокатів тісно пов'язаний з якістю фахової підготовки юриста-практика.

До кінця ХІХ ст. більшість штатів не виробили критерії та процедуру допуску до колегії адвокатів централізовано. У 1890 р. 16 із 49 штатів зробили це [2, 498]. Наприклад, до 1885 р. у штаті Вісконсін потенційний юрист-практик повинен був досягти 21-го року та мати «гарний характер», при цьому жодних освітніх вимог до кандидата не висувалося. Будь-який суддя окружного суду мав право провести «вступний екзамен до колегії адвокатів» в усній формі, ставлячи декілька запитань по суті. Випускники Школи Права університету штата Вісконсін допускалися до колегії адвокатів без екзамену, тобто автоматично, аналогічно процедура проходила і в інших штатах¹.

У ХХ ст. у більшості штатів стандарти допуску до колегії адвокатів

дуже сильно підвищилися. Доволі поширеною є практика, коли до кандидатів висувуються вимоги щодо наявності ступеня в галузі права, здобутого в школі права, акредитованій АВА. Екзамен, який дає право займатися адвокатською практикою, є письмовим тестом, який триває 2–3 дні; це — тест множинного вибору, до якого включені питання з усіх основних галузей права відповідної юрисдикції. Гарний характер і досі є вимогою, що висувається до кандидата (відсутність судимості або зафіксованих випадків аморальної поведінки), часто для перевірки відповідності цьому критерію призначається особиста співбесіда з кандидатом. Якщо кандидат відповідає всім вимогам, його викликають до відповідного суду певної юрисдикції, де він офіційно приводиться до присяги як член колегії адвокатів і йому видається відповідний сертифікат.

Приватна юридична освіта остаточно не зникла у США. Більшість випускників юридичних факультетів зі ступенем у галузі права, здобутих в акредитованій американській школі права, обирають юрисдикцію, в якій вони бажають складати екзамен, який надає право займатися адвокатською практикою. Майже всі вони реєструються на інтенсивні приватні курси з підготовки до складання такого екзамену тривалістю до двох місяців.

У деяких юрисдикціях США юристи-іноземці можуть здобути університетський ступінь у галузі права (*LL.M.*) у відповідній юрисдикції та отримати право складати екзамен, який надає право займатися адвокатською практикою. У разі успішного складання такого екзамена вони допускаються до адвокатської практики у відповідній юрисдикції.

¹ Див. джерело [2] з іншими прикладами.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Henretta J. A.* Magistrates, Common Law Lawyers, Legislators: The Three Legal Systems of British America // *The Cambridge History of Law in America* / M. Grossberg, C. Tomlins eds. — 2008.
2. *Friedman L.* A History of American Law. — 3d ed. — 2006.
3. *Butler W. E., Podvia M. W.* Pennsylvania's Blackstone // Reed J. Pennsylvania Blackstone. — Reprint ed. — 2006.
4. *Butler W. E.* Judge John Reed: Pennsylvania's Blackstone // Pennsylvania Bar Association Quarterly. — 2017. — January.
5. *White G. E.* Law in American History. — 2012.
6. *Coquillette D. R., Kimball B. A.* On the Battlefield of Merit: Harvard Law School, The First Century. — 2015.
7. *Butler W. E.* Peter Stephen Du Ponceau: Legal Bibliophile. — 2010.
8. *Butler W. E.* John Briggs West and the Transformation of American Law Reports // *The Syllabi: Genesis of the National Reporter System*. — 2011.

Батлер В. Адвокати у Сполучених Штатах Америки

Анотація. У статті розглядається фах юриста у Сполучених Штатах Америки, який був і залишається децентралізованим, регулювання якого, канони поведінки, екзамени та допуск до професійної діяльності спрямовувалися перш за все на рівень колонії, а зараз — на рівень штату. У США немає й ніколи не було «загальнонаціонального» фаху юриста чи колегії адвокатів, хоча є важливі національні соціальні організації, які відіграють значну роль в американській юридичній освіті та фаховій підготовці юристів (Американська асоціація юристів (ABA) та ін.).

Першочерговою ознакою «колегії адвокатів» у США є те, що це слово можна вживати у формі множини — кожен штат і округ Колумбія мають власну колегію адвокатів і регулярно здійснюють власну процедуру допуску до адвокатської практики. Такі реалії ускладнюють можливість узагальнення певних аспектів юридичної практики у США. Історично склалося, що допуск до колегії адвокатів тісно пов'язаний з якістю фахової підготовки юриста-практика.

Нині в більшості штатів стандарти допуску до колегії адвокатів кардинально підвищилися. Доволі поширеною є практика, коли до кандидатів висуваються вимоги щодо наявності ступеня у галузі права, здобутого в школі права, акредитованій АВА. Екзамени, який дає право займатися адвокатською практикою, є письмовим тестом, який триває 2–3 дні; це тест множинного вибору, до якого включені питання з усіх основних галузей права відповідної юрисдикції. Гарний характер і досі є вимогою, що висувається до кандидата (відсутність судимості або зафіксованих випадків аморальної поведінки), часто для перевірки відповідності цьому критерію призначається особиста співбесіда з кандидатом. Якщо кандидат відповідає всім вимогам, його викликають до відповідного суду певної юрисдикції, де він офіційно складає присягу як член колегії адвокатів і йому видається відповідний сертифікат.

Ключові слова: Сполучені Штати Америки, адвокат, колегія адвокатів, фахова підготовка.

Батлер В. Адвокаты в Соединенных Штатах Америки

Аннотация. В статье рассматривается профессия юриста в Соединенных Штатах Америки, которая была и остается децентрализованной, регулирование, каноны поведения, экзамены и допуск к профессиональной деятельности направлялись прежде всего на уровень колонии, а сейчас — на уровень штата. В США нет и никогда не было «общенациональной» профессии юриста или коллегии адвокатов, хотя есть важные национальные социальные организации, которые играют значительную роль в американском юридическом образовании и профессиональной подготовке юристов (Американская ассоциация юристов (ABA) и др.).

Первоочередным признаком «коллегии адвокатов» в США является то, что это слово можно употреблять в форме множественного числа — каждый штат и округ Колумбия имеют собственную коллегию адвокатов и регулярно осуществляют собственную процедуру допуска к адвокатской практике. Такие реалии затрудняют возможность обобщения определенных аспектов юридической практики в США. Исторически сложилось, что допуск в коллегию адвокатов тесно связан с качеством профессиональной подготовки юриста-практика.

Сейчас в большинстве штатов стандарты допуска к коллегии адвокатов кардинально повысились. Довольно распространенной является практика, когда к кандидатам предъявляются требования о наличии степени в области права, полученного в школе права, аккре-

дитованной АВА. Экзамен, который дает право заниматься адвокатской практикой, является письменным тестом, который длится 2–3 дня; это тест множественного выбора, в который включены вопросы по всем основным отраслям права соответствующей юрисдикции. Хороший характер до сих пор остается требованием, предъявляемым к кандидату (отсутствие судимости или зафиксированных случаев аморального поведения), часто для проверки соответствия этому критерию назначается личное собеседование с кандидатом. Если кандидат отвечает всем требованиям, его вызывают в соответствующий суд определенной юрисдикции, где он официально приносит присягу как член коллегии адвокатов и ему выдается соответствующий сертификат.

Ключевые слова: Соединенные Штаты Америки, адвокат, коллегия адвокатов, профессиональная подготовка.

Butler W. The Legal Profession in the United States

Annotation. In article is considered the lawyer's profession in the United States of America who was and remains decentralized, regulating, behavior canons, examinations and the admission to professional activity went first of all to the level of colony, and now – to state level. In the USA is not present and there was never a «nationwide» lawyer of specialty or Bar though there are important national social organizations which play a significant role in American legal education and vocational training of lawyers (The American Bar, etc.).

To sign of «Bar» in the USA the fact that this word can be used in a form of the plural is prime – each state and the District of Columbia have own Bar and regularly carry out own procedure of the admission to lawyer practice. These are realities complicate a possibility of generalization of certain aspects of legal practice in the USA. Historically it developed that the admission in Bar is closely connected with quality of vocational training of the expert lawyer.

Now in the majority of states standards of the admission to Bar cardinally raised. Practice when requirements about existence of degree in the field of the right acquired at the school of the right accredited by the American Association of Lawyers are imposed to candidates is quite widespread. Examination which grants the right to be engaged in lawyer practice is the written test which lasts 2–3 days, it is the test of the multiple choice which included questions on all primary branches of the right of the corresponding jurisdiction. Often for check of compliance to this criterion the personal interview with the candidate is appointed by requirement imposed to the candidate (lack of a criminal record or the recorded cases of immoral behavior). If the candidate meets all requirements, he is called in the relevant court of a certain jurisdiction where it officially the oath as the member of Bar and to it is issued the corresponding certificate.

Key words: USA, lawyer, Bar, vocational training.